

**IV. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.
РОЛЬ ТЕКСТУ В НАВЧАННІ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ**

УДК 811.161.2'243'367.624(07)

**ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ПРИСЛІВНИКА
В КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ**

Зоряна Мацюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра українського прикладного мовознавства,
вул. Університетська, 1/233, 79602 Львів, Україна
тел. (032) 239 43 55, ел. пошта: sora.km@gmail.com*

Розглянуто особливості вивчення прислівників у курсі української мови як іноземної з увагою на специфіку їхньої семантики, словотвірні та синтаксичні ознаки. Показано функціонування прислівників у мовленні з урахуванням ситуації чи контексту, прокоментовано особливості сполучуваності та використання у реченні. Запропоновано систему вправ та практичних завдань, призначених для вироблення умінь та навичок вживання прислівників, зокрема усному діалогічному мовленні.

Ключові слова: прислівник, українська мова як іноземна, групи прислівників за значенням, безособово-предикативні слова, методичне осмислення результатів лінгвістичних досліджень.

У системі повнозначних частин мови прислівник займає особливе місце з огляду на специфіку його семантики, морфологічних ознак та синтаксичних функцій. Відсутність морфологічної парадигми перетворює цей лексико-граматичний розряд слів на своєрідну семантико-словотвірну підсистему української мови, „найпериферійніший клас слів” [3: 298].

Відомо, що в лінгвістичній літературі не існує єдності щодо окреслення семантики і синтаксичних властивостей прислівника. Однак цей факт не має ускладнювати процес навчання та зусилля викладача навчити правильно вживати прислівники з урахуванням норм їхньої сполучуваності та структурно-семантичних особливостей. У сучасній лінгводидактиці існують спроби дослідити семантичні та синтаксичні особливості в межах різних підсистем прислівникового класу слів з метою використати результати аналізу конкретного матеріалу в практичному курсі граматики для іноземців [2]. Труднощі, пов'язані з семантичним розрізненням прислівників, зокрема близькозвучних, допомагають подолати спеціальні словники [11].

На жаль, в українському прикладному мовознавстві не існує праць, спрямованих на вирішення потреб практичного вивчення українського прислівника в аудиторії іноземців або тих, для кого українська мова є нерідною. Для методичного осмислення можна прийняти традиційну класифікацію прислівників на **атрибутивні, обставинні, означальні, предикативні**, яка зорієнтована на специфіку їхнього значення та синтаксичних функцій, та спробувати результати лінгвістичних

досліджень пристосувати до потреб практичного навчання граматики української мови як іноземної.

Ознайомлення з прислівником як специфічною незмінною морфологічною формою, яка здебільшого подає різноманітну обставинну характеристику дії, стану, іншої ознаки або називає рідко ознаку предмета, а також виражає предикативну ознаку чи служить для виявлення ставлення мовця до змісту всього речення, можна організувати на синтаксичній основі з огляду на синтаксичну природу його лексичного значення і відповідно виділяти три групи прислівників: **означальні, предикативні, модальні** [10]. Використання прислівників у залежній синтаксичній позиції як ознакового слова відносно дієслів або прикметників формує різні типи синтаксичних відношень: **атрибутивні** (*розмовляти добре*), **просторові** (*жити недалеко*), **часові** (*прийти опівночі*), **причинові** (*сказати спересердя*), **цільові** (*зробити наперекір*), **допустові** (*зробити всупереч*). У ряду цих відношень, очевидно, найскладнішими для сприйняття та оцінки є атрибутивні, оскільки їх асоціюють на загал з функцією означення в реченні. Тому доцільно, узагальнивши зазначені типи синтаксичних відношень, термінологічно розрізнити їх як **обставинно-атрибутивні** та **власне обставинні** [1 : 247].

Обставинно-атрибутивні прислівники виражають за аналогією до присубстантивного прикметника ті самі відношення. Наприклад, значення обставинно-атрибутивного прислівника *виразно* в реченні *Студент виразно читає* можна прокоментувати як синкретизм значень, що виникає в результаті злиття двох речень: *Студент читає + Його читання виразне = Студент виразно читає*. Ці прислівники структурно пов'язані з прикметниками, тобто вони є відприкметниковими прислівниками і зберігають не лише ядро лексичного значення, але й морфологічну здатність – утворювати ступені порівняння, пор.: *веселий* → *весело*, *веселіше* (*більш весело*), *найвеселіше* (*найбільш весело*); *поганий* → *погано*, *гірше*, *найгірше* і под.

Домогтися розуміння формально-семантичного зв'язку прикметника і прислівника допоможуть іноземному слухачеві вправи на зразок:

Вправа 1. *Об'єднайте два речення в одне, замінюючи виділений прикметник прислівником.*

Зразок: *Студенти розмовляли. Розмова їхня була бадьора.* → *Студенти бадьоро розмовляли.*

Люди співали. Пісня їхня була весела.

Андрій усміхнувся. Усміх його був щирий.

До обставинно-атрибутивних зараховують прислівники із семантикою міри і ступеня, які вказують не на якісну характеристику дії, а виражають ступінь вияву як дії, так і стану або іншої ознаки, пор.: *дуже* + *вдарити*, *тихий*, *тихо*; *трохи* + *втомився*, *втомлений*, *втомлено*.

Обставинно-атрибутивними вважають прислівники способу дії, які вказують на спільне або роздільне виконання дії або мають порівняльно-уподібнювальну семантику, напр.: *іти разом*, *говорити по-українськи*, *кашляти по-старечому*, *зробити по-вашому*. Відмітною ознакою підгрупи прислівників з порівняльно-уподібнювальною функцією є їхній зв'язок з іменниками, займенниками, прикметниками, що увиразнює можливість заміни речень з прислівниками складнопідрядними реченнями, компонентом підрядної частини яких є однокореневі слова, пор.: *Я говорю по-українськи* → *Я говорю, як говорять українці*; *Батько*

кашляє **по-старечому**. → Батько кашляє, як кашляють **старі** люди; Я зробив **по-вашому**. → Я зробив, як **ви** робите.

Своєрідну групу атрибутивних прислівників утворюють прислівники якісно-означального змісту, тобто стосуються іменника і в реченні виконують роль означення, напр.: *кава по-турецьки, місто вночі, парк восени, робота вручну*. Їхнє значення визначає синтаксична функція, пор.: *Говорити по-турецьки* і *Кава по-турецьки*; *Дивитися вночі* і *Місто вночі*; *Виконувати роботу вручну* і *Робота вручну* тощо.

Уже з першого етапу знайомства з прислівниками треба акцентувати в іншомовній аудиторії на здатності прислівників змінювати свою семантику залежно від синтаксичної ролі, а також спроможності деяких прислівників виконувати подвійну або навіть потрійну синтаксичну роль, тобто бути означенням, обставиною, присудком, виконувати роль вставного слова, напр.: *зрозуміло, очевидно* та деякі інші.

Особливої уваги іноземного слухача вимагає словотвір прислівників та можливий його вплив на їхню семантику. Наприклад, належність прислівників *байдуже* (здебільшого предикативний) і *байдужо* (атрибутивний), *боязно* (предикативний) і *боязко* (атрибутивний) до різних функціонально-семантичних груп залежить від словотвірної структури.

Власне обставинні прислівники призначені для називання місця, часу, причини, мети дії та вираження обставин, всупереч яким дія відбувається (допустовість).

Прислівники кожної із цих груп відзначаються специфікою значення, зв'язку з різними частинами мови на рівні словотвірної структури, однак усіх їх об'єднує синтаксична функція обставини. Тип синтаксичних відношень, що має логічну основу, визначає семантику прислівника та його належність до певної лексико-семантичної групи.

Прислівники **місця** неоднорідні за значенням, вони можуть називати місце, де відбувається дія, або напрям руху, дії. Для них характерний словотвірний зв'язок з іменниками, напр.: *вгорі, внизу, додому*; прикметниками, напр.: *далеко, близько, зліва, справа, вліво, вправо*; займенниками, напр.: *тут, там, всюди*. Для іноземного слухача вміння встановлювати словотвірний зв'язок з твірними словами для визначення значення обставинних прислівників є дуже важливим, оскільки власне прислівникові суфікси, наприклад *-о*, регулярно приєднуються до твірної прикметникової основи і граматично оформляють слово. Важче піддається типологізації словотвір відзайменникових прислівників, який має історичне підґрунтя, в аудиторії іноземців-нефахівців його краще не деталізувати. Отже, прислівники на зразок *тут, там, всюди, звідусіль, куди* вивчають лексично як готові словесні формули.

Прислівники **часу** мають темпоральну семантику, тобто називають час, коли відбувається дія, вказують на її початок або кінець, напр.: *вчора, завтра, сьогодні, вночі, восени, замолodu; зранку, ввечора, змолodu, здавна; дотепер, допізна, довіку, донедавна* та ін. Семантика більшості із них вмотивована словотвірною структурою та зв'язком з іменником, прикметником чи іншим прислівником. Увіразнити значення часу прислівників можна через зв'язок з твірними словами, пропонуючи іноземному слухачеві здійснити реконструкцію на рівні синтаксичних структур, напр.: *Птахи прилітають навесні* → *Птахи прилітають, коли настає весна*; *Приходьте вдень* → *Приходьте, коли буде день*. Для визначення семантичного

відтінку „час, з якого починається дія” або „час, яким обмежується дія” варто звернути увагу на наявність префіксів *з-* та *до-* у структурі прислівників, а також граматичні відмінкові форми іменників, які лексикалізувалися, пор.: *Це трапилося вночі* – *В день ясний і в ночі горобині, в рідній чи далекій стороні я живу тобою, Україно!* Важче простежити особливість використання різноманітних суфіксів для творення, наприклад, прислівників від назв пір року, пор.: *весна* → *на-весн-і, осінь* → *в-осен-и*, але *літо* → *в-літ-ку, зима* → *в-зим-ку*. З іншого боку, без особливих труднощів іноземний слухач опанує словотвірну модель „*преф. що-* + *Р. відм. іменника*” для творення прислівників від назв днів тижня, напр.: *понеділок* → *що-понеділка, вівторок* → *що-вівторка* і т. д. Для встановлення семантичного зв'язку з прикметниками важливо навчити будувати перифраз, напр.: *здавна* ← *з давніх часів; допізна* ← *до пізнього часу (години); змолоду* ← *з молодих років; замолоду* ← *за молодих років* та ін. До структури перифразу входять прийменники *з, за*, семантика яких уже має бути відома іноземцям, та іменника з темпоральним значенням *час, роки, година*.

Значення часу виражають і деякі фразеологічні сполуки [13: 433], наприклад, *поки що, тільки що, з року в рік, з дня на день* та інші, на які можна звернути увагу іноземного слухача в межах теми „Прислівник”.

Знання українського словотвору мають скласти надійну базу для вирішення прикладних завдань навчання, зокрема лексико-граматичних особливостей частин мови. Але, на жаль, досі ніхто цим аспектом українського словотвору спеціально не займається [6 : 445–449]. У російській прикладній лінгвістиці на цю проблему звертає увагу Г. І. Рожкова, присвячуючи словотвору окремий розділ у праці з проблем навчання практичної граматики російської мови як нерідної [8]. У цьому зв'язку словотвір українських прислівників має стати об'єктом прицільної уваги науковців та методистів.

Прислівники *причини* називають причину дії. Їхнє виділення ґрунтується на причинових семантико-синтаксичних відношеннях складнопідрядного речення, тобто іноземному слухачеві достатньо перебудувати просте речення на зразок *Він сказав це зозла (спересердя)* у складне з підрядним *причини*, в структурі якого є спільнокореневе з прислівником дієслово, напр.: *Він сказав це, бо злився (сердився)*.

Група прислівників *причини* обмежена словами *зозла, спересердя, зопалу*. У цьому ряду прислівник *зопалу* „у стані сильного збудження” є етимомом, тому не лише для іноземного, але й для українського слухача може бути невідомим його походження. Виникнення прислівника *зопалу* пояснюють як результат злиття прийменника *з* і незасвідченого іменника **опал* „гарячковість” [4 : 277]. У російськомовній аудиторії доречно порівняти значення і вживання цього слова зі словом *опала* „2. перен. То же, что немилость” [7 : 451], а в польській – зі словом *opał* „скрутне становище”, яке, однак, є застарілим. Така детальна характеристика значення і структури прислівника *зопалу* буде цікавою насамперед для фахівців. Вона дасть можливість продемонструвати не лише генетичний зв'язок між слов'янськими мовами, але й загострить бажання розвивати відчуття мовної здогадки, встановлювати зв'язок між кореневоспорідненими словами і на цій основі розкривати лексичне значення невідомого слова, враховуючи можливі зміни значень слів у процесі історичного розвитку тощо. Так, прислівник *зопалу* має спільний корінь з дієсловом *палити* „говорити відверто, прямо про щось неприємне; діяти швидко, часом необдуманно”, напр.: *Він палить про це прямо в вічі; Палити з плеча*. Цей структурно-семантичний зв'язок сьогодні затемнений, тому в аудиторії

нефахівців достатньо обмежитися коментарем значення прислівника *зопалу* та закріпити його вживання на конкретних прикладах, напр.: *Не роби нічого зопалу, краще спочатку все добре обміркуй.*

Прислівники *мети* позначають мету дії. В основі їх виділення лежать цільові семантико-синтаксичні відношення, тому синонімічною синтаксичною конструкцією є складнопідрядні речення з підрядними причини. Найкраще цей тип відношень можна показати через реконструкцію простого речення з прислівником, пор.: *Картину підготували напокáz. → Картину підготували, щоб показати; Я зробив це на зло. → Я зробив це, щоб розізлити.*

Прислівників мети порівняно небагато, наприклад, *навмисно (навмисне), напоказ, наперекір, на зло*. Структурна і семантична близькість прислівників цієї групи *напокáz, на зло* до іменників *на пóказ, на зло* змушує викладача на конкретних прикладах показати різницю між їхнім вживанням. Так, прислівник *напокáz* виражає значення „щоб побачили всі, звернули увагу, оглянули інші; створення враження”, напр.: *Картину виставили напокáz широкій публіці*. Іменник *пóказ* має ширшу палітру значень, переймаючи їх у дієслова *показувати (показати)*. У поєднанні з прийменником *на* іменник *пóказ* у формі знахідного відмінка може виражати значення „демонстрація кінофільму, показування спектаклю і т. ін.”, напр.: *Мене запросили на пóказ картини*. На відміну від прислівника іменник допускає зв'язок з означуваним словом, наприклад, *перший, останній, масовий* тощо. Крім цього, доречно звернути увагу на місце наголосу та написання двох співзвучних форм *напокáz* і *на пóказ*. По-іншому, очевидно, слід організувати роботу щодо розрізнення значення і вживання омоформ *на зло* (прислівник) і *на зло* (іменник). Через відсутність формальних розрізнявальних ознак семантику і частинимовну належність допоможуть визначити синтаксично залежні від них слова, пор.: *Він зробив це на зло і На зло кондуктору куплю квиток, але піду пішки*. У кожному реченні форма *на зло* виражає значення „щоб завдати кому-небудь неприємностей” і допускає перебудову у підрядне речення мети, пор.: *Він зробив це, щоб позлити*. Іменник *зло* зберігає граматичну форму, однак значення предметності у прислівниковому сполученні послаблене, а обставинний відтінок „ознака дії” посилений.

Про складність роботи щодо розрізнення значення і відповідно морфологічної характеристики співзвучних з прислівниками словоформ свідчить той факт, що навіть у мовознавчій науці немає єдності щодо визначення статусу окремих таких слів. Наприклад, слово *всупереч* Словник української мови кваліфікує як прийменник, який у поєднанні з формою давального відмінка виражає значення „незважаючи на щось, наперекір чому-небудь” [12: 771], а в граматиках української мови зауважуємо прислівник *всупереч* [1: 251]. З іншого боку, прислівник *наперекір* подано як такий, що може вживатися у власне прислівниковому значенні та в значенні прийменника, пор.: „присл. 1. Протилежно до того, чого можна було б сподіватися чи бажати. 2. у знач. прийм., з дав. в. Уживається з назвою осіб, предметів, явищ, процесів, усупереч яким що-небудь здійснюється, відбувається” [12: 5: 141]. Отже, в реченнях 1) *Він не слухав нікого і робив усе наперекір, на зло* та 2) *Він не слухав нікого і робив усім наперекір, на зло* роль розрізнявача виконує форма давального відмінка *усім*, яка узагальнено називає осіб, усупереч яким суб'єкт виконує дію.

Лінгвістичні знання – це основа для методичного осмислення фактів, явищ мови та їхньої інтерпретації з метою реалізації практичних завдань, наприклад,

навчання української мови іноземців. У випадку розбіжностей між науковцями щодо тлумачення тих самих явищ мови викладач мусить визначитися у підходах та оцінках цих явищ і забезпечити єдність вимог. Це стосується зокрема групи **допустових** прислівників, яку виділяють не всі дослідники. З огляду на можливість встановлення допустових синтаксичних відношень, очевидно, варто виокремлювати допустові прислівники, хоч їхній склад мізерний – це прислівник *наперекір*. Дехто з науковців зараховує до цієї групи ще прислівник *всупереч* [1: 251]. Цікавою для іноземного слухача може бути робота щодо реконструкції синтаксичних структур, пор.: *Син одружився, хоч батьки забороняли йому одружуватися. – Син одружився наперекір* (прислівник) або *Син одружився наперекір батькам* (прийменник). Насамперед краще подавати складнопідрядне речення, а потім пропонувати його згорнути в просте. Вибір допустового прислівника *наперекір* підказує тип допустового підрядного речення, і право слухача надати перевагу одній із синонімічних конструкцій, у складі якої функціонує прислівник *наперекір* чи прийменник *наперекір*, який неодмінно вимагає форми давального відмінка іменника – назви особи, всупереч якій дія відбувається.

Здатність прислівників змінювати семантичне навантаження відповідно суттєво впливає на приналежність до функціонально-семантичних груп та здатність виконувати синтаксичні функції. Тому слід обирати такі методи і способи навчання прислівників, які скеровують увагу слухачів на особливості значення, ролі та місця в реченні, зв'язку з іншими словами.

Своєрідну групу складають **модальні** прислівники. Вони не пов'язані ні граматично, ні семантично з якимось із членів речення, а служать для виявлення ставлення мовця до змісту всього речення і виконують роль вставного слова. З прислівниками їх споріднює незмінність граматичної форми, а також близькість семантичної структури. Більшість модальних прислівників, за винятком прислівників на зразок *по-перше, по-друге*, окрім власне модального значення (впевненості, невпевненості, припущення, можливості тощо), виражають обставинні або предикативні відношення та виконують роль другорядного члена речення або головного члена односкладного речення, пор.: 1) *Я прийду напевно (напевне)* і 2) *Я прийду, напевно (напевне)*. У першому і другому реченні функції прислівника *напевно (напевне)* відрізняються, що зумовлено специфікою значень, які засвідчує Словник української мови: „1. Точно, безперечно, безсумнівно, неодмінно, обов'язково” і „3. у знач. вставн. сл. Уживається для вираження ймовірності чого-небудь” (12 : 5 : 140). Побачити цю різницю має допомогти іноземцеві інтонація впевненості / невпевненості, яка супроводжує кожну із цих структур. Окрім цих двох, окремі прислівники, наприклад, *очевидно, зрозуміло* та деякі інші [13 : 431] можуть виконувати потрібну синтаксичну функцію, тобто бути ще предикатом у безособовому реченні, пор.: *Він говорив зрозуміло. – Він, зрозуміло, говорив. – Тобі зрозуміло?*

Без сумніву, **предикативні** прислівники треба вивчати окремо. Кількість власне предикативних прислівників незначна, всього кілька десятків слів, які можна запропонувати списком: *безлюдно, важливо, варто, вітряно, відрядно, видно, властиво, досадно, жалко, корисно, можна, морозно, наздогад, необхідно, потрібно, простимо, сніжно, соромно, сумнівно, треба, чутно* та ін. [13: 440]. Звичайно, з цього ряду можна виключити деякі рідко вживані слова, а також групувати їх відповідно до значення. Предикативні прислівники і прислівники, вжиті в значенні

предикативних, відзначаються не лише специфікою синтаксичних функцій, але й значення, тобто вони можуть означати [13: 443]:

1) міру наявності: *треба, потрібно, необхідно, забракло*, напр.: *Для виконання вправи забракло сил*;

2) фізичний або психічний стан людини або стан природи: *душно, весело, радісно, спокійно*, пор.: *Мені **душно***. – *Сьогодні надворі **душно***. Прислівники із цим значенням деякі дослідники пропонують виділяти в окремий розряд слів категорії стану. Для іноземного слухача їхня частиномовна оцінка суттєвого значення не має. Деякі методисти радять розмежовувати прислівники та безособово-предикативні слова [9: 73–80]. На їхню думку, це дає можливість показати іноземному слухачеві норми побудови речення і вживання слів відповідно до їхніх класифікаційних ознак: функція прислівника – бути в реченні обставиною; функція безособово-предикативних слів – бути присудком. Окрім того, різними є їхні морфологічні ознаки: безособово-предикативні слова мають аналітичні форми вираження значення часу, пор.: *Було тепло*. – *Буде тепло*. – ***Тепло***. Прислівники цього значення позбавлені.

Важливо навчити іноземного слухача розмежовувати безособово-предикативні слова за значенням: а) предикативні прислівники – безособово-предикативні слова з якісним значенням; б) модальні предикативи – безособово-предикативні слова з модальною оцінкою стану суб'єкта. Таке розрізнення є важливим не лише для уточнення значення предикатива, але й змісту всього висловлювання. Наприклад, значення модального предикатива *не можна* суттєво залежить від видових характеристик зв'язаного з ним інфінітива, пор.: 1) ***Не можна читати** без світла* (заборона, суб'єктивна рекомендація) і 2) ***Не можна прочитати** без світла* (немає об'єктивної можливості, немає умов). Аналогічний тип інформації передає модальний предикатив у поєднанні з формою давального відмінка іменника (займенника), пор.: *Мені можна виходити на вулицю* (дозвіл суб'єктові виконувати дію), але ***Можна виходити на вулицю*** (об'єктивна можливість виконати дію). Окремі методисти такі безособові речення з давальним відмінком в значенні суб'єкта дії ототожнюють з двоскладними на зразок *Я можу виходити на вулицю* [5].

Для модальних предикативів характерне вживання з інфінітивом чи іншими поширювачами, а прислівники-предикативи можуть вживатися: 1) самостійно, напр.: *Добре!* або 2) у поєднанні: а) з обставиною місця, напр.: *Тут добре!* б) з непрямым додатком, напр.: *Мені добре!* Щодо сполучення з інфінітивом, то треба вчити слухачів заглиблюватися у зміст висловлювання і семантику кожного із слів, враховувати комунікативний намір мовця, що може позначитися на порядку взаємного розташування прислівника та інфінітива, пор.: *Мені тут жити добре!* або *Мені тут **добре жити!*** Для порівняння можна запропонувати відомий вислів *Жити добре, але добре жити ще краще!* Звичайно, поява у другій частині речення прислівника *краще* як форми вищого ступеня порівняння предикатива *добре* приводить до видозміни семантики слова *добре* і переведення його до розряду обставинних (*жити як? добре*). У першій частині висловлювання прислівник *добре* виражає предикативне значення, а інфінітив є носієм тематичного значення, пор.: *Жити є добре, а вмирати – то чиста смерть*.

До речі, виникнення багатьох предикативних прислівників пов'язане з відмінковими формами іменників, напр.: *жаль, жах, шкода, сором, страх* та ін. Однакова форма іменника та прислівника створює труднощі для іноземного слухача і вимагає деталізації значення цих форм, їхньої частиномовної належності та

відповідно синтаксичної функції, пор.: **Жаль** охопив мене і **Жаль** мені батька. Адвербіалізуючись, іменник може набувати різноманітних значень – обставинних чи предикативних. Наприклад, іменник *страх*, вжитий в значенні прислівника, може означати: 1) „те саме, що страшно”, напр.: **Страх** сказати! 2) виражати „захоплення, здивування тощо з приводу великої кількості кого-, чого-небудь або у відношенні до когось чи чогось дуже великого, сильного тощо”, напр.: *Холодно* – **страх!** 3) означати „надзвичайно, дуже”, напр.: **Страх** погано (поганий)!

Про прислівники, співвідносні з прийменниковими чи безприйменниковими, живими чи історичними формами іменників, доречно говорити в іншомовній аудиторії не лише в аспекті граматики, але насамперед для вирішення прикладних проблем словотвору. Словотвірна структура багатьох прислівників справді нагадує історичні відмінкові форми іменників, напр.: *верхи, влітку, безперестанку, доценту, завчасу, навznak, навстіж, завтра, заміж* та ін. Однак без попереднього осмислення методики подання словотвору таких прислівників в аудиторії чужоземців неможливе, на відміну від похідних прислівників, які зберігають живий зв'язок з відмінковими формами іменників, пор.: *бігом, вгору, засвітла, зроду, вдень, наполовину, поночі, убік, уперед, вкупі*, а також *на мить, без жалю, на випуск, за світла* та ін.

У практичному курсі граматики української мови як іноземної важливо показати здатність предикативних прислівників сполучатися з формами родового, давального, знахідного та місцевого відмінків іменника (займенника), інфінітивом або іншим прислівником чи безособовим дієсловом, напр.: *Мені холодно*. – *На вулиці холодно*. – *Надворі холодно*. – *Стало холодно*; *Треба води*. – *Треба йти* тощо. Речення можуть складатися лише з предикативного прислівника, їх вважають згорнутими, пор.: *Можна вийти?* – *Можна (вийти)*; *Надворі мінус 20 градусів*. – *Холодно!* (надворі); *У кімнаті плюс 20 градусів*. – *Тепло!* (у кімнаті). Звичайно такі однослівні вислови вживають в усному мовленні, для якого характерна залежність від ситуації спілкування та прагнення до економії. Цю особливість варто мати на увазі іноземному слухачеві у процесі усного діалогічного мовлення.

Отже, у практиці викладання граматики української мови важливо показати закономірності функціонування прислівників на основі єдності морфологічних, синтаксичних, семантичних та словотвірних ознак. До кола питань про прислівник важливо включити специфіку функціонування в мовленні, особливості сполучуваності, правила вибору з урахуванням ситуації чи контексту тощо.

1. Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія : підручник / О. К. Безпояско, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – Київ : Либідь, 1993.
2. Битехтина Г. А. Семантико-синтаксические разряды определительных наречий в современном русском языке и условия их функционирования / Г. А. Битехтина. – Москва : Диалог МГУ, 1979.
3. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматика української мови / І. Вихованець, К. Городенська ; за ред. І. Вихованця. – Київ : Унів. вид-во „Пульсари”, 2004.
4. Етимологічний словник української мови : в 7 т. – Т. 2. – Київ : Наук. думка, 1985.
5. Крючкова Л. С. Русский язык как иностранный: Синтаксис простого и сложного предложения : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Л. С. Крючкова. – Москва, 2004.
6. Мацюк З. О. Формування лінгвістичної компетенції іноземців засобами словотвору української мови / З. О. Мацюк // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2004. – Вип. 34. – Ч. II. – С. 445–449.

7. Ожегов С. И. Словарь русского языка / [под ред. Н. Ю. Шведовой]. – 23-е изд., испр. – Москва, 1990.
8. Рожкова Г. И. Некоторые вопросы словообразовательной системы и методика работы по словообразованию / Г. И. Рожкова // Рожкова Г. И. Очерки практической грамматики русского языка. – Москва, 1978.
9. Рожкова Г. И. Самостоятельные неизменяемые слова // // Рожкова Г. И. Очерки практической грамматики русского языка. – Москва, 1978. – С. 73–80.
10. Русанівський В. М. Означальні, предикативні і модальні прислівники / В. М. Русанівський // Укр. мова і літ. в школі. – 1967. – № 4.
11. Словарь-справочник по русскому языку для иностранцев. Наречие [под ред. И. П. Слесаревой]. – Вып. 3. – Москва, 1972.
12. Словник української мови : в 11 т. – Київ : Наук. думка, 1971–1980. – Т. 1–11.
13. Сучасна українська літературна мова. Морфологія [за ред. І. К. Білодіда]. – Київ : Наук. думка, 1969.

LINGUO-DIDACTIC FEATURES OF STUDYING ADVERBS IN COURSES OF UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Zoryana Matsiuk

This article examines the unique aspects of studying adverbs in courses of Ukrainian as a foreign language, paying particular attention to the adverbs' semantics, derivative and syntactic signs. The article demonstrates the particular functioning of adverbs in speech while taking into consideration the particular situation or context, and comments on their compatibility and use in sentences. Additionally, the article proposes a system of exercises and practical assignments designed to develop the ability and skills of using adverbs, in particular in verbal dialogues.

Key words: adverb, Ukrainian as a foreign language, groups of adverbs separated by meaning, impersonal predicative words, methodical comprehension of the results of linguistic research

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ИЗУЧЕНИЮ НАРЕЧИЯ В КУРСЕ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Зоряна Мацюк

Рассмотрены особенности изучения наречий в курсе украинского языка как иностранного с вниманием на специфику их семантики, словообразовательные и синтаксические признаки. Показана специфика функционирования наречий в речи с учетом ситуации или контекста, прокомментированы особенности сочетаемости и использования в предложении. Предложена система упражнений и практических заданий, предназначенных для выработки умений и навыков применения наречий, в частности в устной диалогической речи.

Ключевые слова: наречие, украинский язык как иностранный, группы наречий по значению, безлично-предикативные слова, методическое осмысление результатов лингвистических исследований.

Стаття надійшла до редколегії 10.03.2012
Прийнята до друку 2.04.2012